

Moisès Broggi i Vallès

Moisès Broggi (Barcelona, 1908) es va fer cirurgia al costat dels germans Trias i Pujol i amb ells va col·laborar en l'esforç de renovació de la Universitat Autònoma de Barcelona dels anys trenta. Va participar activament en la Guerra Civil com a cap d'un dels tres equips quirúrgics de les Brigades Internacionals, experiència que considera summament enriquidora. Després de la guerra va ser cessat de tot càrrec oficial, cosa que no va impedir que es convertís en un dels cirurgians més prestigiosos del país, i que exercís la professió fins als vuitanta anys, havent introduït al nostre país avenços de la cirurgia moderna i contribuint sota el seu mestratge a la formació d'excel·lents cirurgians.

Interessat sempre per la cultura i l'humanisme, ha estat president de la Comissió de Deontologia del Col·legi i membre fundador de la Societat Internacional de Metges contra la Guerra Nuclear. En 2001 publicà les seves *Memòries d'un cirurgià*, que ha tingut una àmplia difusió i avui, als seus esplèndids 95 anys, ha volgut contribuir amb els seus records prodigiosos a la nostra Memòria de la Professió.

Entrevista al doctor **Moisès Broggi Vallès**, a casa seva, carrer del Putget, 51-53, feta pel doctor Lluís Daufí el dia 21 de maig i revisada al gener de 2003.

Com va ésser, que vostè, Dr. Broggi, sense cap antecedent familiar, decidís estudiar medicina?

Jo vaig decidir estudiar medicina sense cap motiu concret. Vaig acabar el batxillerat, era bon estudiant, tenia bones notes i m'agradava tot, tant podia haver estudiat ciències com lletres.

Però segurament per a vostè, la carrera de medicina devia tenir un especial atractiu.

Sí, perquè molts estudiants amics meus del batxillerat van fer medicina, vaig pensar que la medicina estava bé i, a més, és una carrera que és important, que és molt ben considerada per tothom i això, doncs, em va atreure. A la meva família, de la vessant sanitària, hi havia el meu avi, que era farmacèutic, el meu avi matern, i el meu oncle, el fill del meu avi era professor de la Facultat de Farmàcia i jo potser hauria tirat per la farmàcia; però tenia un germà gran que ja ho havia fet i vaig pensar que jo faria medicina. I vaig tirar cap a la medicina.

En aquell temps, tanmateix, la professió mèdica era bastant ben considerada a la societat, potser més que ara.

Més, molt més, al metge se'l considerava més perquè l'actuació del metge era més personal; ara l'actuació del metge no és tan personal, és més feta per equips i per entitats que per persones. Això ha canviat.

Aleshores el factor personal del metge sí que era important, ara els metges formen part d'un hospital, d'un equip que fa determinades tècniques i que a penes arriba al malalt.

Fins i tot és possible que facin un diagnòstic i un tractament sense que el malalt hagi vist el metge. Això és possible.

Un cop vostè va decidir fer de metge, va entrar a la Facultat de Medicina, quin any?

Vaig entrar a la Facultat de Medicina l'any 1924.

Aleshores encara era una Universitat Central, regida per les lleis de l'Estat espanyol.

I tant, era una universitat tancada, molt tancada. Ara encara ho és, però abans ho era més.

Quins catedràtics recorda, per exemple, d'anatomia?

Jo vaig entrar amb una recomanació dirigida a en Riera Villaret, que era professor de Tècnica Anatòmica, que és una assignatura que va desaparèixer. La Tècnica Anatòmica era com un complement de l'Anatomia, és a dir, la que

s'ocupava de la preparació de les peces de dissecció i tot això; molt interessant perquè era el contacte directe amb l'anatomia de debò, l'anatomia del cadàver. Jo hi vaig entrar perquè un oncle de la meua mare era el cèlebre doctor Roca i Heras que va ser un dels primers dermatòlegs d'aquí, de Barcelona, i va ser president de l'Ateneu, un home molt important. Ell em va dir "et faré una carta de presentació per a en Riera i allà treballaràs molt l'anatomia, que és la base de la medicina; per fer el que vulguis has de saber anatomia". Això em va convèncer molt i vaig anar a veure en Riera, li vaig ensenyar la carta i ell em va fer entrar d'intern allà.

El doctor Riera Villaret era el catedràtic, aleshores?

Sí, ell era un home gran ja i tenia un fill que era el que ho portava tot allà, que es deia Riera Cercós. L'assignatura aquesta va durar poc perquè després de nosaltres en Riera ja es va jubilar i va desaparèixer la Tècnica Anatòmica.

I de Fisiologia?

De Fisiologia, el catedràtic era l'August Pi i Sunyer, que dirigia l'Institut de Fisiologia, que tenia prestigi internacional; era un centre molt important. Així com les entitats docents de la universitat eren tancades, l'Institut de Fisiologia no. Estava relacionat amb l'Institut d'Estudis Catalans, amb la secció de Biologia i, a través d'aquest, amb el Centre de Biologia de París, amb qui es feien intercanvis. Era una cosa molt viva i molt important.

Feien aleshores Física i Química?

Física i Química a l'ampliació, al curs de l'ampliació. Quan acabàvem el batxillerat fèiem un curs d'ampliació que eren quatre assignatures: Física, Química, Geologia i Biologia.

Aleshores, els aspectes de la bioquímica no entraven en la Fisiologia?

Sí, a la Fisiologia hi havia Bioquímica també, hi havia una part de Química Biològica en el programa.

Fisiologia la tenien en dos cursos, oi, primer i segon?

No, de Fisiologia només en teniem en un curs. Anatomia, en dos. El primer curs hi havia Histologia, a més, que l'ensenyava el doctor Ferrer Cagigal. En Ferrer Cagigal era un andalús, un home que s'explicava molt bé, i era catedràtic d'Anatomia Patològica també.

Les classes eren al matí?

Les classes a l'hospital funcionaven al matí. Hi havia les classes, les clíniques, els metges que anaven allà; i a la tarda no hi havia ningú, només el personal de guàrdia.

Els estudiants, quantes hores tenien de classe al dia?

És clar, hi havia cursos que tenien més assignatures que altres, però, en general, tenien moltes assignatures i començàvem a les vuit del matí.

I classes pràctiques?

També se'n feien però eren insuficients. Per exemple, a Histologia tot era a base de mirar pel microscopi, i quasi no hi havia microscopis aleshores. Per treballar, s'havia d'entrar d'intern. Jo vaig poder dissecar molt perquè era intern, si no, no hauria vist ni un cadàver. Hauria vist les fotos que ens ensenyaven a les classes i l'home plàstic aquell, de cartró, que l'anaven descomponent.

Quants estudiants eren per curs en aquella època?

Aproximadament, un centenar.

Hi havia lliures i oficials?

Sí, hi havia lliures que només anaven als exàmens. Això era una aberració perquè un podia sortir de metge, amb el títol, sense haver vist cap malalt, només estudiant els llibres de text.

I de professors de Mèdica i de Quirúrgica, a qui va tenir vostè?

Jo vaig tenir d'Anatomia Topogràfica en Joaquim Trias, i quan vaig acabar les anatomies, vaig entrar d'intern a Quirúrgica amb ell. Ens explicava l'assignatura amb malalts, ens ensenyava els malalts a la clínica i tot això, i vam fer una cosa molt interessant després, quan jo acabava la carrera, que és que va dividir el

curs en grups petits amb metges joves que havíem acabat la carrera perquè els expliquéssim què fèiem a cada malalt de la clínica, què tenia, quines proves els havíem fet, el valor d'aquestes proves, l'operació que calia fer-li. Quan vaig acabar la carrera, els metges joves continuaven al servei d'en Joaquim Trias. Els metges joves hi tenien un al·licient, i, a més, hi havia una compenetració d'amistat amb els alumnes, que és molt important. Això no era una cosa reglamentària de la facultat, era una cosa insòlita que feia aquest professor perquè tenia ganes d'ensenyar bé.

I la Mèdica?

De Mèdica, vaig tenir l'Agustí Pedro i Pons. També era un home extraordinari, en Pedro i Pons. Era jove, explicava molt bé; un home d'una gran eloqüència, molt didàctic en les seves explicacions. Les seves classes eren molt interessants, també amb malalts, però amb cent alumnes era molt difícil que tots poguessin escoltar i explorar el mateix malalt, per això els que en treien més profit eren els interns de la clínica.

Era un costum dels estudiants, del qual jo encara vaig participar, mirar de buscar-se un lloc d'intern voluntari, perquè no es cobrava res; bé, ni papers es tenien, era només un tracte amb el professor o amb metges que estaven a la sala.

Si. Ara que..., els metges de la sala tampoc no cobraven res, tot era gratuït allà. La sanitat era tota privada, hi havia les mútues i tot això, però a l'hospital només hi anaven els indigents, la gent que no tenia un altre lloc on anar.

Recorda alguns professors importants en especialitats d'aquella època, com ara Ginecologia?

Ginecologia, sí, en Bonafonte. I en Nubiola que era el que feia Tocologia, l'Obstetrícia, tota per vies naturals, però amb molta competència. Perquè en aquella època una cesària era una operació amb un risc molt elevat i un 10 % de mortalitat.

Tenien ocasió en aquestes assignatures de tipus pràctic de poder veure el quiròfan, operacions, parts...?

Si érem interns, sí; entràvem al quiròfan, però els que no ho eren ho tenien difícil. Existien aquells amfiteatres per veure l'operació des de dalt, però no es veia bé, no era com ara que existeixen mitjans audiovisuals.

Els estudiants passaven el matí a la facultat i la tarda, era lliure?

La tarda era lliure, se suposa que per estudiar. Llavors hi havia estudiants que estudiaven i d'altres que no estudiaven tant.

I els exàmens. Només hi havia exàmens finals?

Solien ser exàmens orals. Escrits, molt pocs.

Amb tribunal, o només amb el catedràtic?

Amb el catedràtic i al costat del catedràtic n'hi havia un que feia de secretari, que era un metge de la sala o un ajudant, perquè cada càtedra tenia un professor ajudant.

Era molt llarg un examen oral?

Devia durar uns deu minuts un examen oral.

Hi havia l'avantatge que llavors els professors sí que coneixien tots els alumnes.

Sí, el professor ja sabia qui havia anat a classe i sabia què donava de si cadascú.

I els mitjans per estudiar que tenien? Manejaven molts llibres?

Cada professor recomanava un llibre de text i a partir d'aquí es podien ampliar els coneixements.

I d'apunts, se'n feien?

Sí, per exemple, a Fisiologia, tota l'assignatura jo la vaig fer a base d'apunts.

Presos per vostè, però allò que va venir després, a la postguerra, que alguns alumnes feien apunts i els venien (amb permís del SEU, naturalment) després entre els companys, això no, oi?

No, això no es feia. Era una cosa totalment personal. Jo encara tinc els apunts de Fisiologia de les classes d'en Pi i Sunyer. Era molt interessant.

Un cop acabada la carrera que llavors devia durar sis anys...

Sí, sis anys i l'ampliació, set,

Llavors havien de fer un examen de llicenciatura?

No, es feia la revàlida i voluntària. Jo vaig fer la revàlida.

O sigui que amb revàlida o sense ja s'obtenia el títol de llicenciat en medicina i amb això ja podies exercir. L'exercici estava col·legiat?

Sí, naturalment, aleshores hi havia el Col·legi de Metges i havies de registrar el títol al Col·legi, que et donava el permís d'exercir.

Teòricament i pràcticament, en aquella època, un llicenciat en medicina podia fer de tot. Ara hi ha les especialitats però aleshores no, vostè mateix es va posar a fer de cirurgia de seguida.

Perquè jo vaig començar fent d'intern al servei d'en Trias, sense cobrar. Quan feia el tercer any de carrera, hi va haver oposicions d'intern de guàrdia, em vaig presentar i les vaig treure, al tercer curs; i això que encara no havia fet les quirúrgiques, però jo tenia un expedient molt, molt, brillant. Aleshores a partir del tercer any ja vaig ser intern pensionat i cobrava, no sé si eren quinze duros al mes, quinze o setze.

Cobrava de la universitat o de l'hospital?

Cobrava de l'hospital. Llavors, els interns pensionats ajudaven el metge de guàrdia. Fèiem unes guàrdies, passàvem la nit a l'hospital i tot això. Va ser una preparació molt completa.

Dèiem que, un cop acabada la carrera, hom ja es col·legiava i podia començar a exercir sense cap limitació, més que la moral, és clar.

Es podien fer moltes barbaritats, oi?

Sí, és veritat.

Aleshores la col·legiatura era obligatòria, evidentment, i amb un col·legi de metges únic...

Sí, en tota la província de Barcelona...

Allò del Sindicat de Metges de què hem sentit parlar...

Sí, Sí, hi havia un Sindicat de Metges, el Col·legi gairebé només s'ocupava de la col·legiatura, diríem, del permís d'exercir i de la contribució, que distribuïa entre els metges. La resta ho feia el sindicat. El sindicat va ser el que va fer una labor col·lectiva de protecció social.

Es limitava als aspectes socials, de la jubilació, ajuda a la malaltia...

Sí, i també fer préstecs als metges que acabaven la carrera...

I era voluntària aquesta afiliació al Sindicat de Metges de Catalunya?

Em sembla que anava lligada al Col·legi.

És a dir, venia a ser com un complement. Jo tenia entès que això era diferent, que el Sindicat, com tot sindicat, era voluntari...

Això no li puc assegurar; per mi que anava lligat.

Aleshores en el cas de vostè, va obtenir el seu títol...

Sí, i vaig estar de molta sort perquè llavors el doctor Trias em va demanar per anar a la seva clínica particular, la Clínica Fargas, de gran prestigi, on vaig entrar-hi d'ajudant.

L'edifici encara existeix, oi?

Sí. Al carrer Consell de Cent, entre Rambla de Catalunya i Balmes, que es comunicava per darrere amb la casa on viva en Fargas, que era a la Rambla Catalunya. A la clínica hi havia malalts, hi feien operacions els dos germans Trias i jo treballava allà amb ells, ajudant-los a operar, fent les cures... Això em va permetre, a més d'iniciar-me en la cirurgia cada vegada més, conèixer molta gent i tenir molta relació.

Però a part de l'enorme importància de treballar en un lloc on es podia aprendre molt i adquiririr una formació de primera classe, vostè aleshores d'allà treia també un profit econòmic, tenia un salari o participació?

Em donaven un sou fix i després un tant per operació, per ajudar i tot això.

I quant de temps trigava llavors un metge a situar-se?

Miri, jo vaig acabar el 31, vaig entrar a la Clínica Fargas, a més tenia un despatx a casa els meus pares, de manera que unes hores anava allà i visitava gent del barri, però als matins anava a l'hospital, a les tardes a la clínica Fargas...

Això és molt típic de l'època, que el matí es dedicava gratuïtament a l'hospital i les tardes s'utilitzaven per guanyar-se la vida.

Jo vivia a la clínica Fargas i allà ajudava a operar, feia les cures que havia de fer i després d'això algun dia anava a casa i feia alguna visita, anava alternant. Això era el 31 i va durar fins al 35. El 35 es va inaugurar el servei d'Urgències de l'Hospital Clínic. Hi va haver unes oposicions i vaig treure una plaça... La primera operació que es va fer al Servei d'Urgències del Clínic la vaig fer jo.

Quins metges hi havia llavors a Urgències?

Quatre. Dos d'abans, l'Usúa i en Gimeno, i dos que vam entrar, que érem Piulachs i jo. Em va tocar guàrdia el primer dia i vaig fer la primera operació, com ja li he dit. A més, era un servei d'urgències molt ben concebut; això va ser molt important per a Barcelona, per als malalts i per al Clínic, perquè les urgències abans anaven molt mal distribuïdes i allà hi havia de tot, laboratori, raigs X, de manera que totes les urgències podien ser ateses les 24 hores del dia. Això era molt important.

I aleshores vostè es va anar fent cirurgia...

Sí, perquè a més, quan feia guàrdia era jo qui havia d'operar les urgències; aquesta és l'escola de cirurgia més important. Això és el 35. El 36 va venir la revolta, i el nombre de ferits va ser enorme. I després, l'experiència d'anar-se'n als fronts de guerra fou extraordinària.

Vostè aleshores, en aquesta època en què es va fer metge, es guanyava bé la vida?

Sí que em guanyava la vida, entre el que treia de la clínica Fargas i el que treia de les consultes privades, sí.

És a dir, que situar-se dintre de la professió era relativament fàcil, per vostè o en general?

Aleshores, en aquella època, era fàcil perquè qui no tenia aquestes circumstàncies que a mi se'm van produir, es feia metge d'un poble, que era un recurs que estava a la mà de tothom. Hi havia pobles on no hi havia metge.

És clar, perquè en aquella època, del 31 al 36, vostès es devien conèixer tots, pràcticament. No se'n recorda de quin número tenia de col·legiat, vostè? Clar que això no vol dir res...

De col·legiat em penso que em van donar el 500 o una cosa així..., de tota la província.

Tota la província de Barcelona, la capital inclosa, 500 metges... Ara se'n van cap als 30.000. Encara que és molt difícil saber-ho, perquè els números no corrien, no s'actualitzaven, però més de 20.000, segur. I aleshores es devien conèixer tots els metges... Com a mínim de nom...

Sí, ens coneixíem tots i hi havia celebritats; per als diagnòstics difícils, per exemple, cridaven en Pedro i Pons, que tenia molt ull clínic. Perquè ara els diagnòstics es fan amb màquines i anàlisis, però llavors era el metge qui amb els dits i la vista ja havia de saber el que hi havia dintre...

Era una cosa més personal que ara i hi havia metges cèlebres que feien filigranes diagnòstiques. I en cirurgia passava igual, perquè ja estava desenvolupada i es feia la cirurgia abdominal ben feta, però els procediments no estaven del tot estandarditzats i els detalls depenien de la manera d'actuar de l'un i de l'altre. Hi havia cirurgians que obtenien molt bons resultats i d'altres que no; per això les característiques personals eren importantíssimes.

Aleshores vostès es desenvolupaven a la clínica universitària, que ja tenia una organització relativament bona per l'època...

Sí.

I allà tenien, tanmateix, uns mitjans relativament limitats, és a dir, els quiròfans disposaven d'utilatge suficient o suficientment modern?

Sí, dintre del que hi havia a l'època, estava bé.

Ara, la infermeria era una altra cosa, en aquella època...

A més, allà, quan jo estava a l'Hospital Clínic, abans de la guerra, va passar-hi gent molt bona, vam tenir visites importants com el cèlebre Mayo, de la clínica Mayo, que el vam tenir allà veient, com operàvem, i va estar mirant com operava en Joaquim Trias una hèrnia i li feia la raquianestèsia. I en Trias li va dir: "Escolti, vostè es deurà estranyar que el mateix metge que opera també faci la raqui." "Sí, és veritat", contestà en Mayo, "allà n'hi ha un que només fa anestèsies, però si a mi m'haguessin d'operar m'agradaria que m'ho fes tot el mateix cirurgià."

Després va venir un personatge molt important, ara no en recordo el nom, que estudiava la intel·ligència de l'home i dels micos, i tenia unes experiències d'uns micos que havia fet a Canàries, en què posava un plàtan penjat al sostre i els micos volien arribar-hi, i és clar era molt alt. I hi havia una taula i una cadira i un s'enfilava a la taula i no hi arribava, llavors un altre agafava la cadira, la posava damunt la taula i hi arribava... Sí, sí, després va venir el cèlebre Matas de Nova Orleans...

Rudolph Matas.

Sí, en Matas és interessant perquè, quan va venir, i no va dir qui era, era un home una mica rabassut, duia una barbeta, i parlava en un castellà una mica enfarfegat. Va demanar que li deixessin veure les operacions, li vam donar una bata i es va estar tot un matí mirant operacions.

I ningú no sabia qui era?

Ningú. I quan marxava va donar una targeta. I llavors vam saber que era en Matas, un home mundialment conegut, que havia fet innovacions

importantíssimes... sobretot en cirurgia dels aneurismes, i després en les gastrectomies feia el drenatge amb una sonda col·locada perquè no es dilatés l'estómac; una sèrie de coses importantíssimes. Als Estats Units, va fundar la cèlebre Universitat de Nova Orleans, la Tulane University, que d'allà van sortir Ochsner que va fundar el cèlebre centre de Houston... la Texas Medical School.

Quan en Trias va saber que era en Matas..., ell que es pensava que era un metge de poble, es van fer molt amics.

És a dir, l'època aquesta del seu començament, a la universitat, tenien ocasió de portar...

Un altre que va venir també importantíssim, molt original, va ser en Yudine, que va venir de Moscou, que per a nosaltres era un misteri...

En aquella època, sí. Era l'època de l'Stalin, quan tot estava molt controlat.

I aquest ens va venir a veure. Recordo que va fer una gastrectomia en mitja hora, quan tothom s'hi estava una hora o dues.

Aquella era una època en què la rapidesa en el treball era vital, no?

Sí, perquè anestèsies que duressin més de tres hores eren mortals.

Abans un cirurgià havia de ser molt hàbil i molt ràpid.

Ràpid vol dir que no podia entrar molt en els detalls i això és greu, també.

És clar, perquè el risc de cometre errors era gran.

Llavors en Yudine va donar una conferència en què preconitzava l'ús de la sang de cadàver per a les transfusions. Perquè les transfusions eren de braç a braç.

Amb la xeringa de Jouvé. Aspirava la sang del donant i la injectava directament al malalt...

Un donant no podia donar més de 300 grams, i potser el ferit necessitava dos litres. Llavors la sang de cadàver era abundant.

Això crec que després, durant la guerra, ho van estudiar bé i ho van solucionar.

En Duran Jordà ho va solucionar. Va ser molt important durant la guerra. Però després que en Yudine defensés la sang de cadàver a la conferència, els que feien les transfusions aquí ho van provar de fer i no va sortir bé; perquè era molt més fàcil fer-ho en cadàvers frescos, i potser a alguns els treien la sang abans d'hora.

O sigui que, en pocs anys, havia adquirit una bona formació. Devia començar la seva vida, i va venir la guerra...

L'experiència de la guerra fou una cosa extraordinària, bona en un sentit professional.

Allò que dèiem: que, a vegades, les coses que ens passen ens semblen les pitjors i després resulta que són les millors. A mi em van destinar a la guerra, a les Brigades Internacionals. De Barcelona me'n vaig a l'escorxador, perquè era quan s'estava fent el setge de Madrid i me n'anava cap allà. Gràcies a això, vaig estar amb els internacionals i vaig poder participar en una sèrie de coses; em va anar molt bé.

És clar, per a un cirurgià una guerra és una font d'aprenentatge terrible, des de tots dos punts de vista.

Perquè en una guerra hi ha avenços mèdics importants i aquí es van produir, per exemple, progressos en les transfusions, que va fer en Duran Jordà. El primer banc de sang del món es va fer aquí.

I les cures tancades del doctor Trueta...

Que van tenir una ressonància mundial enorme.

I això va tenir sortida, no tant per canals científics com humans. Vostès no publicaven en cap revista, pràcticament.

Això era el que passava a tot arreu. A les guerres, la del 14, per exemple, també hi va haver progressos, que va ser tota la cosa d'en Boehler. Però fins a l'any 28 no es van publicar. La guerra del 14 va acabar al 18, però fins deu

anys més tard no es va publicar. En canvi aquí en Trueta ho va publicar de seguida.

I va estar en un lloc adequat per poder-ho donar a conèixer. Perquè en canvi els metges de l'altra banda...

No van fer res, potser ells et dirien que sí...

Durant la guerra, tenien ja sulfamides?

No. Les sulfamides van arribar a les nostres mans l'any 38, quan jo estava a l'Hospital de Vallcarca. L'any 38, quan ja no era al front, després de la derrota de Terol, vaig anar a Vallcarca i tractant un ferit que tenia una infecció molt greu, li feia uns drenatges i el vaig operar una sèrie de vegades i no me'n sortia. Vaig fer una consulta amb el cirurgià del costat, que era en D'Harcourt i li vaig dir: "Miri em preocupa això; què li sembla?" I em va dir que havien sortit aquelles pastilles i que li anirien bé. I li vaig donar les pastilles aquelles.

Aleshores, per a un metge que havia estat operant a una de les millors clíniques de Barcelona i a l'Hospital Clínic, veure's allà al front, amb les ambulàncies amunt i avall, les tendes de campanya, els quiròfans portàtils i totes aquestes coses devia representar una situació bastant difícil, oi?

És clar, però a l'exèrcit on jo estava, que eren els internacionals, era una cosa diferent de l'exèrcit tradicional; les jerarquies no eren tan estrictes. Per exemple, jo vaig entrar de capità, de cap de l'equip quirúrgic i a mi em van dir que m'endugués el que necessités, perquè, a més, disposaven de tot aquella gent. Tenien els sindicats de tot el món que els enviaven de tot. I a mi em van dir que demanés el que necessités.

I vostè llavors de què vivia, li pagaven?

Em pagaven, però jo enviava els diners a casa, que no tenien res, perquè a mi no em faltava de res, de menjar i tot això. Jo vaig anar a Madrid pensant que em trobaria amb una ciutat assetjada sense res i no, no, allà hi havia de tot. Jo

portava un pernil a la maleta i no el vaig tocar, aquell pernil se'm va florir, perquè no el necessitava.

I la consideració del metge militar...

Sí, d'entrada no em van preguntar per la meva filiació política ni res, no em van dir vostè què pensa o si era comunista o no. Em van dir: "Sabem que vostè ho fa bé." El comitè militar m'havia donat una bona referència perquè era metge de guàrdia del Clínic. Els altres cirurgians estaven ja col·locats en altres llocs. En Gimeno estava en un centre de traumatologia a Reus, l'Usúa estava en un tren militar a Osca i allà només quedàvem en Piulachs i jo. En Piulachs va dir que estava malalt i llavors em va tocar marxar a mi.

Vostès tenien la sensació que exercint la professió corrien perill?

Sí, és clar. Els hospitals base eren a la rereguarda, on no ni havia gaire perill. Però nosaltres operàvem al front. Precisament nosaltres vam crear els hospitals mòbils. En això hi vaig intervenir jo, perquè el coronel Taegle ens va dir que tots els ferits es morien, que era un desastre total. Entre els ferits a la batalla de Guadalajara hi va haver una mortaldat espantosa i ens va preguntar què es podia fer per millorar la sanitat militar. Ens va reunir als caps d'equip quirúrgic, que érem tres a les brigades, un que es deia Hart, que era de Londres, en Quemada, que era de Valladolid, però va anar a parar a Ciudad Real i allà el van enganxar, i jo. Vam anar allà, vam veure Guadalajara com era, el lloc de la batalla, que era a la vora de Guadalajara, a tocar de Sòria, entre les muntanyes. I els ferits els portaven d'allí a Madrid i la meitat no hi arribaven perquè després d'unes quantes hores ja no hi ha res a fer amb un ferit d'aquests. S'ha de mirar de posar l'hospital a la vora. Aleshores, al Guadarrama vam posar un hospital al Ventorrillo seguint les instruccions aquestes i es van salvar molts ferits. També es van fer els *auto-chir*, que eren uns camions on hi havia de tot i anaven allà on fos. Hi havia el camió amb un quiròfan amb tot el material, un grup electrogen i instrumental. I després tot de camions amb matalassos, llençols...

De metges que fossin amb vostè, en les seves circumstàncies, en van morir?

Sí. Al xofer de *l'auto-chir*, una bomba se li va emportar el cap. Això era a l'última batalla, a Terol. I a Terol, estàvem en un poble del costat, un poblet de mala mort i, quan bombardejava l'aviació franquista, que era molt superior a la nostra, els ferits no podien arribar a l'hospital perquè estava interceptat el camí pels bombardejos i ens passàvem tot el dia en una cova, tothom se n'anava a una cova perquè ho bombardejaven tot. I els ferits arribaven a la nit, s'havien passat tot el dia estesos allà, al camp de batalla, dessagnant-se. Va ser un desastre.

Un cop acabada la guerra, vostè devia ser ja un cirurgià competentíssim. Això també li devia servir molt, encara que fos per operar una hèrnia.

Sí, m'ha servit molt. Però en acabar la guerra jo em vaig trobar que em fumien fora de tot arreu. Em van condemnar i perseguir.

Quan va acabar la guerra, va tornar a Barcelona?

Jo vaig tornar a Barcelona després de Terol i en Joaquim Trias em va posar a l'hospital militar de Vallcarca en un pavelló i allà hi vaig ser des de mitjan 38. Al gener del 39, tots els caps havien fumut al camp, en Trias també, i jo vaig ser qui va estar al lloc del doctor Trias i vaig fer l'entrega de l'hospital de Vallcarca. Va venir el general de Sanitat i m'hi vaig presentar com a responsable perquè els altres se n'havien anat tots. Vaig ensenyar-li els procediments que es feien servir aquí per a les fractures i ell no en tenia idea de res, els tractaments amb traccions esquelètiques i el tractament de les ferides i tot això. El tractament tancat d'en Trueta. L'home s'hi va interessar molt i em va dir que em quedés, si volia.

I vostè què va fer aleshores?

Jo li vaig dir que no podia perquè tenia una plaça al Clínic també. Jo vaig pensar que aquell home era molt bon home, però que els que vindrien després, vés a saber...

Vostè era funcionari al Clínic.

Sí, però passa que va venir el catedràtic d'Anatomia, que volia fer de cirurgia i es va posar allà a urgències i va dir que vindria perquè n'hi ensenyéssim. Venia

a mirar com operàvem i al cap d'un mes o dos de ser allà ens va treure a tots. Vam veure un anunci a la porta que posava els nostres noms i deia que no ens hi podíem acostar. Va ser un desastre també.

Deixant de banda les persones que actuen de forma irregular, des d'un punt de vista legal, vostè era un funcionari de la Diputació.

L'Hospital Clínic pertanyia a la Diputació i al Ministeri d'Educació.

Aleshores, a vostè el van sotmetre a un procés de depuració.

Oh i tant. Va ser un procés de depuració, em van condemnar a no poder anar ni a l'hospital ni a cap centre sanitari oficial.

Però no el va condemnar un tribunal, era una comissió, oi?

Era una comissió de depuració.

Estava formada per persones del gremi?

Hi havia persones que venien de l'altre costat, la majoria i, després, uns aficionats del mateix costat que s'hi afegien i que denunciaven. Cadascú tenia un full de càrrecs i això anava al jutge militar.

La comissió depuradora, així, només era investigativa?

Sí, era investigativa i després, si la causa era grossa anava al tribunal militar, al sumaríssim. A mi em van enviar al sumaríssim.

Per haver participat a la guerra...

Sí, havia participat a la guerra. Abans havia participat també a la Universitat Autònoma perquè, com que era ajudant d'en Trias en aquella època, també m'encarregaven coses. I, és clar, també em van dir que era amic d'en Trias i tal. Bé, la qüestió és que em vam fúmer fora de tot arreu.

Li van fer un expedient i va resultar expulsat i incapacitat. En canvi, com a metge no li van ...

No, com a metge no. En això no s'hi van ficar.

O sigui, podia fer de metge? No el van treure del Col·legi de Metges?

No, no em van treure del Col·legi de Metges. I llavors vaig començar la medicina privada.

Va haver de començar de zero, pràcticament, oi?

De zero potser no, però vaig haver de treballar molt. Els companys sabien que estava preparat i alguna cosa m'enviaven. Vaig començar a fer més diners llavors que abans a l'hospital i això va anar bé també.

Quina edat tenia quan va acabar la guerra?

Quan vaig acabar la carrera tenia 23 anys. Quan es va acabar la guerra en tenia 31. Llavors vaig posar un despatx a casa meva. Hi visitava gent del barri.

Podia anar a les clíniques privades?

Sí, hi podia anar. Les monges de l'hospital em coneixien, i ja l'hi dic, els companys, els parents, els amics de la família...

I es va anar situant.

Vaig procurar no acostar-me mai més pel Clínic ni cap centre oficial i així vaig anar fent.

Algunes persones, grups o organitzacions el tenien vetat?

Sí, és clar.

Li van fer mal?

El que volien els que venien era ocupar els llocs de treball, però si jo no anava a l'hospital ni a cap centre oficial, passava desapercebut.

Li van fer el buit professionalment?

Professionalment, sí en centres oficials; però privadament, no. Vaig començar a anar a congressos i llocs...

Vostè es va voler quedar a Catalunya.

Sí, aquí tenia els pares i la família. A més, a fora començava la Segona Guerra Mundial.

Llavors la seva situació era la d'un professional que guanyava el que guanyava operant però sense cap seguretat futura ni res.

Sense fer gaire propaganda, anava fent, sí.

Vostè quan va començar a desenvolupar-se allò que en deien el SOE, el "Seguro Obligatorio de Enfermedad"...

No m'hi vaig presentar.

Vostè va renunciar a això, no en va voler saber res.

Però l'any 50 hi va haver unes places de cirurgià, m'hi vaig presentar i em van donar una plaça a Terrassa. Llavors hi anava només un dia la setmana, perquè als cirurgians de Terrassa no els interessava que m'hi quedés, i a mi tampoc. Em van tractar molt bé. I vaig operar coses importants allà, perquè, és clar – això ho explico a les memòries, i a les que vindran–, jo he tingut molta sort a la vida, he estat molt afortunat. Primerament, al sumaríssim me'n vaig sortir, després amb això de Terrassa mateix i resulta que vaig operar un "jefazo" de la policia, que em donava tots els permisos i tot el que volia. Jo vaig sortir d'aquí molt abans que ningú.

Sí, això li volia comentar, perquè a un metge jove que està en plena evolució de la seva carrera, llibres de fora no li devien arribar.

Això era un pou mort.

Aquí devien estar amb els llibres que hi havia abans, o amb menys perquè molts els van cremar.

Sí, sí, els catalans els van cremar tots. Tot el que hi havia de Fisiologia, on el catedràtic de Fisiologia que vingué, que es deia Jiménez Vargas, ho van cremar tot perquè estava escrit en català. Com a molts llocs: totes les dades de la meteorologia d'en Fontseré, que venien del segle dinovè i eren importantíssimes perquè es veien els cicles meteorològics, que són fonamentals, també ho van cremar tot perquè estava escrit en català.

De revistes, tampoc n'arribaven?

Res.

Això era suportable per a un metge amb ganes de formar-se?

Això d'aquí s'estava ofegant. Jo vaig tenir la sort de sortir. Abans del anys cinquanta ja era fora. S'havia acabat la guerra mundial al 45 i poc després ja vaig sortir, vaig anar a Lió. Vaig veure com treballava aquella gent, que venien d'Amèrica i portaven l'anestèsia amb circuit tancat, ja. Tot això ho vaig conèixer de seguida i ho vaig poder implantar aquí.

De tota manera, tenir un aparell d'aquells d'anestèsia...

També vaig tenir sort en això perquè hi havia un metge que havia estat a Londres i es va comprar un aparell d'aquests de circuit tancat amb unes bosses que absorbien carbònic i això permetia fer operacions molt llargues i, a més, amb hiperpressió, a tòrax obert i això era molt important. Això qui ho manejava, qui ho va portar aquí era en Feliu Elies, que era molt bo, era pediatre, precisament. Va anar a aprendre com anava i va comprar un aparell, però va tenir la pega que a la primera operació que va fer amb l'aparell aquell se li va morir el malalt. I llavors ho va deixar. I aquell aparell estava a la venda en una botiga que hi havia al carrer Muntaner i passava el temps i no el comprava ningú. Aleshores jo, quan vaig tornar de Lió el vaig veure i el vaig fer comprar per una clínica on anava a operar, que tenia un anestesista que es deia Monton, a qui li interessava molt. Vam començar a fer operacions a tòrax obert, que aquí no es feien, no les feia ningú. I quan em van destinar a Terrassa també vaig ser un dels primers d'aquí que vaig fer una lobectomia i estenosis mitrals. Jo vaig ser dels primers a fer-ho.

Molts metges d'aquella època no podien ni somniar a sortir d'Espanya.

No, si anaves a Figueres ja necessitaves un "salvoconducto". Jo vaig tenir la sort d'operar aquell senyor que era qui era. Perquè a França llavors tampoc no es podia circular lliurement. Aleshores aquest em va fer un paper per passar la frontera i una recomanació per al prefecte de Perpinyà, i el prefecte de Perpinyà em va fer un altre paper per poder circular per França. Jo que era tan

perseguit, resulta que podia anar pertot arreu. Vaig tenir sort que apartat durant molt de temps de tota institució oficial, pogués treballar en la meva professió d'una manera digna i útil per a la nostra societat.

I així ha arribat als 95 anys. Ens en congratulem molt i li agraïm que hagi volgut cedir els seus records d'una vida professional tan agitada a la nostra Memòria de la Professió.